

Ахундов Камал Юсиф-оглу*

АНАЛІЗ ПОЕТАПНОГО СТВОРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ ІРАНУ ЯК АГРЕСОРА, ПІСЛЯ ІСЛАМСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ І РОЗГОРТАННЯ ІРАНСЬКОЇ ЯДЕРНОЇ ПРОГРАМИ

In the article, author is denying the created international image of Iran in US Media, as an aggressor-state. Such status is advantageous for many other states, who are interested in its creation. But as a matter of fact, contemporary image is not convincing.

Багато західних експертів по міжнародним відносинам, сьогодні озвучують Іранську Ісламську Республіку як, агресора для світової спільноти. цим вони викликають бурхливі наукові дискусії з даного питання, про актуальність якого свідчать також недавні політичні суперечки і міжнародні скандали, пов'язані з можливим виробництвом атомної зброї в Ірані. У США на даний момент одним з основних, питань для обговорення в пресі є питання відношення нового президента Барака Обами до Ірану. Зокрема Глен Кеслер в одній із своїх статей в «Вашингтон пост», писав про те, як зміниться стан політики США, якщо Обама не продовжуватиме політику Буша на Близькому Сході. У статті Фаріда Закарія в самому багатотиражному журналі бізнес кругів США «Ньюсвік» – також порушує це питання, що потребує більш ґрунтового наукового коментаря (1; 2).

Початок цієї проблеми маємо ще у 80 – х роках минулого століття, тобто, до ісламської революції коли, проблематика озброєння Ірану була актуальною, про що свідчать також праці таких відомих політичних аналітиків тих часів як Рішард Капушинський, Даніель Бломберг і загальна пильна увага до цієї проблеми періодичної преси. (3; 6) Цікаво що, на відміну від Афганістану, Іраку і В'єтнаму інтерес до Ірану, в американській пресі не згасає і до сьогодні, не дивлячись на те що, в країні за останнє століття декілька раз мінявся державний лад і його лідери. На наш погляд це було пов'язано з тим, що на відміну від вищезгаданих країн, Іран являє більший стратегічний інтерес для США, ніж інші країни. Це обумовлено наявністю в країні величезних природних ресурсів нафти, геополітичним розташуванням країни, особливостями етнічного складу населення і головним чином тим, що Іран сьогодні фактично є майже єдиним союзником Росії на Близькому Сході.

То ж природно що метою даної статті є аналіз деяких причин зміни монархії теократією в Ірані, з'ясування паралелей між озброєнням Іранської Ісламської Республіки і зміною відношення до неї західних країн. Зокрема аналіз подвійних стандартів США і факту зміни ставлення США до деяких держав, до числа яких входить Іран.

Для того щоб усвідомити суть і особливості зміни політики США по відношенню до Ірану, слід нагадати хронологію подій, які сприяли зміні влади в Ірані. Так до революції 1979 року Іран був одним з найближчих союзників США, коли влада в цій країні перейшла від монархів до революціонерів - ісламізму. А точніше від шаха Мохаммеда Рези Пяхляві (династія Пяхляві), до аятолла (релігійний чин) Хомейні. Завдяки підтримці США, вва-

* здобувач кафедри політології Українсько-Арабського інституту міжнародних відносин та лінгвістики ім. Аверроеса, Міжрегіональної Академії Управління Персоналом

жають багато політологів, (З. Алізале, Ст Гулузаде), це повинно було запобігти революції. Виходячи з цього, Іран не повинен був відходити від політики союзництва зі США. Така точка зору, однак не враховує деяких принципових причин і обставин. Серед таких причин, що спричинили ісламську революцію, вказують на такі найголовніші. В першу чергу це зміна влади в сильній політиці «Вестернізації» (впровадження західного менталітету у всі сфери суспільного життя) монарха і тісне поєднання його самого із політикою Заходу, не дивлячись на те що шиїти Ірану були абсолютно проти цього. Така політика передбачала, допомогу у відновленні трону Союзних Сил і ЦРУ в 1953, використання американських військових радників і техніки, надання американцям дипломатичної недоторканості і т. ін. Все це також провокувало націоналістично налагоджених іранців. (3) Мало того, екстравагантність самого шаха, великий рівень корупції в країні і занадто розбещена національна еліта теж створювали відповідні умови для революції. (4) Далі, були провали переговорів з лідерами шиїтів, для запобігання компанії Хомейні, (5) жорстке придушення всієї без виключення опозиції, окрім релігійної, створення прекрасних умови для розгортання незадоволеності на релігійному ґрунті. Треба відзначити що сили шаха не вичерпувалися на той момент і у нього ще був шанс відстояти державу, але авторитарні тенденції які відмінили конституцію Ірану 1906 років, включаючи створення такого репресивного органу як САВАК, (Організація Інформування і Безпеки) яка створювалася лише з метою придушення опозиційних сил, стали головними каталізаторами революції. (6) .

Теоретично для революції необхідна в основному незадоволеність суспільства, а також відповідні економічні передумови (7), але в Ірані як і в багатьох державах Близького Сходу враховуючи мусульманський спосіб мислення і менталітет народу, цього не вистачало. Тому природно що, революція розтягувалася на декілька років, а суспільні процеси надто ускладнилися.

Маємо визнати, як факт що, не дивлячись на усі складності, шах ще мав можливість врятувати себе і державу, але репресії, які він чинив, не лише зав'язали йому руки, але й ускладнили керування державою. Так, Рональд Рейган нічим не зміг допомогти шаху, який намагався заспокоїти бунти в своїй країні з тієї причини, що він просто не зміг би офіційно провести рішення про допомогу через конгрес США. Відтак, репресії створили шахові імідж диктатора.

Шах сподівався також на спробу в 1974 році запровадити і здійснити, економічну програму, яка повинна була супроводити нафтовий бум. Замість цього вона спричинила інфляцію, привела до зростання цін, що викликало незадоволеність підприємців і загальної маси народу. У цій критичній ситуації послідувала наступна помилка керівництва країни - спроби агресивних дій щодо політично нейтральних шарів суспільства, особливо працівників «базарів», створенням партії «Раствахиз» і з обов'язковим членством в ній більшості громадян.

Всі спроби стабілізувати ситуацію у країні були даремні. Спроби інтеграції у світову політику, надмірна самовпевненість влади, яка вичерпалася із початком революційних заколотів, а також з фізичним погіршенням здоров'я шаха ще більше загострили ситуацію. Недооцінка опозиційних сил, особливо духовенства, відмова від конструктивної внутрішньої дипломатії, спроба ведення переговорів, що запізнилася, з опозицією, неналежний контроль за натовпом, все це створило ситуацію, в якій шах більше не мав можливості залишатися при владі. Державні сили відкрито використовували зброю проти мітингуючих, хоча могли просто проконтролювати ситуацію і за допомогою інших засобів заспокоїти маси.

Виходячи з вивчення реального стану справ у країні, можна констатувати що, основною тенденцією що привела до саме релігійної революції в Ірані, треба вважати надмірне

побоювання іранців свого власного клерикалізму. Так, по-перше, треба зазначити, що в 1906 році, коли приймалася перша Іранська конституція, шах дав великі конституційні повноваження релігійним представникам народу. Ще при прийнятті першої в історії конституції Ірану, її було схвалено Меджлісом (тобто парламентом), а ухвалені закони мали розглядатися в контексті шіїтського тлумачення ісламу, і лише після схвальної оцінки могли прийняті. По-друге, не можна забувати що, під час революції в 1978 році, Шах віддав владу представникові світської опозиції Шапуру Бахтіяру, який представляв народний фронт країни. Його було призначено главою держави, але Національний Фронт беручи до уваги звинувачення Хомейні (релігійного лідера) виключив свого багатолітнього лідера з партії.

Треба визнати, що відразу після ісламської революції міжнародний імідж Ірану не зіпсувався. Цьому сприяла ще черга таких подій, як захоплення посольства США, скандал Іран-Контрас, звинувачення в ряді вбивств опальних опозиціонерів, що жили за кордоном, прихід до влади консервативного Рафсанджані і ще більше агресивного Ахменіджата, вбивство лідерів національних меншин і придушення ряду повстань. Але остаточно сприяло Ірану зарахуватися до «осі зла», як говорить Дж. Буш, обрання самого ж Буша президентом в США і початок розвитку і реалізації ядерної програми Ірану.

Адже саме, агресивна політика Буша і допомогла перетворити образ США на зло. А ядерна програма Ірану, допомогла, раді Безпеки ООН почати в 2006 році обговорення Резолюції Ради Безпеки ООН по Ірану.

Варто відзначити, що при аналізі деяких подій, пов'язаних з Іраном, створюється враження, що Заходу в особі США, потрібний своєрідний образ лиходія. І тут, нарешті політика «подвійних стандартів починає» брати своє. Наукові та інші джерела стверджують, що США є першим виробником і експортером зброї в світі. (4) Відповідно, у такому разі, велика частина бюджету США спрямовується на збройовий сектор. Бо розв'язання війни приносить немислимі дивіденди США. Це єдине раціональне пояснення військової політики США, яка має місце впродовж достатньо великого проміжку часу.

І якщо звернути увагу на те, що Європа мовчить у відповідь на терористичні акти Хизбуллах на її території, то і це також говорить про політику подвійних стандартів. Так, багатолітній лідер іранських курдів Абдул Рахман Касимло більше чверті століття жив в Чехословачії, де здобув вищу освіту, одружувався на чешці і викладав у Вищій економічній школі. У липні 1989 року він отримав пропозицію від керівництва Ірану провести переговори у Відні «з метою знайти прийнятне рішення для розвитку стосунків між Тегераном і опозиційним курдським керівництвом». Проте це була пастка. Касимло у той час очолював Демократичну партію іранського Курдистану, яку власті вважали найвпливовішою, а значить, і найнебезпечнішою з всіх існуючих опозиційних організацій. Для іранських властей було справою принципу запобігти існуванню всіляких сепаратистсько налагоджених партій, однією з яких була і партія Касимло. Разом зі своїм заступником Абдалою Кадері і асистентом Касимло був розстріляний з автоматів на одній з віденських вулиць. Терористам удалося благополучно сховатися. Як стало відомо два тижні опісля, їм пасивно сприяла австрійська поліція, оскільки Австрія була зацікавлена в розвитку економічних стосунків з Тегераном. Західним властям інколи вигідно умовчати на порушення права людини і терор, дотримуючи свої стратегічні інтереси.

Можна стверджувати що, саме, імідж Ірану вплинув на настільки бурхливу реакцію США, на розгортання свого часу Іраном атомної програми. Для пояснення цієї ситуації нагадаємо про те, як США зреагували на розгортання ядерної програми КНДР. Так 10 лютого 2005 року МЗС КНДР вперше відкрито заявило про створення в країні ядерної зброї: «Ми — за шестисторонні переговори, проте вимушені перервати свою участь в них на невизначений термін — до тих пір, поки не переконаємося, що створені достатні умови і

атмосфера, що дозволяють сподіватися на результати діалогу. Переговорний процес зайшов в безвихідь з причин антикорейської ворожої політики США. Доки Америка розмащує ядерною палицею, намагаючись ліквідувати наших буд, ми розширюватимемо запаси ядерної зброї заради захисту історичного вибору нашого народу, свободи і демократії». У відповідь Державний секретар США Кондоліза Райс зазначила, що якщо інформація про наявність в КНДР ядерної зброї підтвердиться, то це «лише підсилить ізоляцію цієї країни». Пізніше вона додала: «Ми сподіваємося, що шестисторонні переговори ще відбудуться і на них ми зможемо вирішити проблему ядерної програми Північної Кореї». І це враховуючи те, що КНДР відкрито заявляє про конкретну мету створення зброї, а уряд Іранської Ісламської Республіки офіційно підтверджує, всього лише про здійснення досліджень по збагаченню урану. Далі, 28 березня 2006 року, на слуханнях в сенаті держсекретар США Кондоліза Райс заявляє: «Нам потрібно мислити ширшими категоріями, потрібно розширити існуючу коаліцію і обговорювати не лише те, що Іран робить в ядерній сфері, але також те, що іранці роблять в плані підтримки тероризму». У політичного оглядача у зв'язку з цим з'являється сповна логічний висновок - відповідь на яке криється в двох аспектах. По-перше багатівікова «політика подвійних стандартів» США в котре підтверджується, а по – друге якісна зміна іміджу Іранської держави, після ряду таких подій, як, революція, початок ядерної програми і т. ін. також має місце.

Політика «подвійних стандартів» США наочно проглядається у всій зовнішній політиці цієї країни. Ось деякі факти, які спростовують, портрет «всесвітнього благодійника і захисника».

Найперше не варто забувати так званий скандал Ірангейт (або Іран Контрас): у 1986 році, під час Ірако - Іранської війни, офіційно підтримуючи Саддама Хусейна (Ірак), офіційні представники США продавали зброю Ірану. (Варто нагадати що в цьому скандалі були задіяні і Буші.) «. Багато конгресменів розцінили закриття цієї справи, як відволікаючий маневр, спрямований на те, щоб принести в жертву «козлів відпущення», – деяких уповноважених осіб і постаратися приховати справжні масштаби і наслідки цієї історії, а також роль дійсних її керівників. 4 серпня 1987г. на Капітолійському горбі закінчилися слухання по «Іран – контраст» (8). Так вперше в історії було закрито справу з міжнародного продажу зброї, в якій брали участь офіційні особи США. Цей факт продажу зброї Ірану і є прямим доказом політики «подвійних стандартів» США.

Не варто забувати і те що одним з провідних секторів в економіки США саме і є, виробництво зброї. А за багатьма джерелами США, є лідером серед країн, виробників зброї у світі. Так в статті, надрукованій в Російській Службе Новинного Агенства Іранської Ісламської Республіки говориться: «Зважаючи на величезний прибуток, що отримується від продажу зброї в світі, деякі країни-виробники зброї, провокуючи тертя і розбіжності між іншими країнами, які потім переростають в політичні і міжетнічні конфлікти, як би створюють можливість для збільшення збуту вироблюваної ними зброї. Наприклад, військово-промисловим комплексом США є конгломерат приватних оборонних підприємств, в який входять вельми впливові і потужні компанії і концерни.

Цей надпотужний конгломерат має сильний вплив на внутрішню і зовнішню політику урядів, наприклад США і Великобританії. Так 22 травня 2005 року, коли так звана боротьби з тероризмом ще не розв'язала Бушу руки для агресії і воєн, британська газета «Гардіан» писала: «Джордж Буш не приховує свого головного президентського завдання. Це завдання – винагородити всі ті корпорації і компанії, які допомогли йому потрапити у Білий дім. Окрім нафтових корпорацій і крупних тютюнових компаній, винагорода в загальній сумі 200 млрд. доларів з бюджету США чекають підприємства ВПК. Пан Буш для виконання цього завдання шукає образ нового ворога під прикриттям забезпечення на-

ціональної безпеки, причому шукає нового ворога по всьому світу». (9)» Аналіз реальної ситуації підтверджує що, це скоріше всього буде Іран.

Підсумовуючи сказане стосовно аналізу політики США відносно Ірану (справа «Іран-Контра»), треба сказати що, з'ясовується логіка мети США озброювати не лише Іран, але і інші країни регіону. Що у свою чергу спричиняє кровопролиття в регіоні і викликає велике невдоволення світової спільноти. Очевидно, озброєння країн регіону буде продовжитися. Враховуючи сьгоднішнє становище економіки США, цій країні необхідна нова ідеологічна мета, для продовження агресивної політики проти Ірану. Інша справа, що прихід до влади республіканців, які останнім часом пропагандують відвернення країни від військових дій, може затягнутися у часі. Зовнішня політика країн Європи і США, на жаль, не дивлячись на багато хартій права людини, антитерористичні акти і т. ін, має лише одну мету: це їх власні стратегічні інтереси, а знаряддям втілення такої політики є, подвійні стандарти, вживані по відношенню до інших країн.

Література

1. Журнал Ньюсвик. Фарід Закарія - Істерія довкола Ірану.
<http://www.newsweek.com/id/57346>
2. Вашингтонпост - Гленн Кесслер - Страхи Європи про Обамі і пріостановленні розвиток зв'язків з Іраном.
<http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/06/21/AR2008062101658.html>
3. Воскрешаючи Хомейні. Даніель Блумберг. 2001.
4. Іранці, Макай (1998), ст. 236, 260.
5. Дух аллаха, Тахері (1985), ст. 136.
6. Шах Шахів, Капучінські (1985).
7. Політологія для юристів: Курс лекцій. – М., 2002.
8. Журнал Національна безпека. www.nationalallsecurity.ru
9. Російська Служба Новинного Агенства Іранської Ісламської Республіки
<http://www2.irib.ir/worldservice/RussianRADIO/HTML/always/Text%20online/Arments/01.htm>